

Пан Ерріо – Совіти та голод на Україні

Коли на початку вересня я написав і послав до друку свого «Отвертого листа до п. Ерріо», я мав деякі побоювання, чи, може, не занадто з цим поспішив. Адже не було виключене, що більшовикофільське захоплення, яке ліонський мер так рясно виявляв на теренах Рад. України, було лише звичайною дипломатичною та політичною куртуазією або товариською чемністю гостя супроти господаря. Можна було сподіватися, що, вернувши до Франції з країни революційного «Ісламу», пан Ерріо інакше та більш річево говоритиме про «хитру механіку» більшовицьких досягнень.

Я помилявся. Ці мої побоювання були зайві. По повероті додому пан Ерріо ще з більшим ентузіазмом прилюдно говорить про те, що довелося йому бачити в СРСР. Фігурально кажучи, його захоплення московським більшовизмом зростає тепер, мовляв, у геометричній прогресії та наявно еволюціонує від захоплення до закохання, від совітофільства до совітоманії.

З людьми закоханими, як відомо, неможлива ніяка дискусія на тему об'єкту їхнього закохання. Бо вони бачать його крізь чудодійні окуляри д-ра Міракля. Бо завдяки процесові «кристалізації» за геніальною теорією Стендаля, автора славетної книги «Про кохання», цей об'єкт, коли б він був навіть найбільш прозаїчний, в їхній уяві квітчається кристалами нечуваної краси. Це вже не звичайна «чорна гадюка», яку вчора кинено в озеро соляного розчину. Ні! Це казково прегарна і білосніжна, екзотична якась рослина, що на сонці відбиває всіма кольорами веселки, а при місяці горить сотками яскравих вогників, чудових діамантів!

Через те саме з людьми закоханими неможлива ніяка дискусія. Бо найбільш характеристичною для них є прикмета: бачити те, чого немає, і не бачити того, що в дійсності є.

Також пан Ерріо не бачить «чорної гадюки» совітської дійсності! В його уяві це фантастично гарна палата й архітвір суспільної інженерії. Коли б п. Ерріо це своє захоплення більшовизмом або залишив для себе, або виявляв його лише приватно, а не в ролі визначного державного діяча та вченого; коли б він це робив у пристойних і коректних формах, не ображаючи людей, що інакше дивляться на сучасну московську диктатуру і в кожному разі більш компетентні за нього в цьому питанні, пана Ерріо можна було б залишити в спокої і не чіпати з приводу його різних заяв на цю тему.

Адже вже стільки в Європі сказано і написано про більшовизм у суперлятивих¹, що від одної ще совітофільської книги чи статті світ певне не завалиться, а Москва не стане кращою!

На жаль, пан Ерріо у своєму совітофільському прозелітизмі² переходить поза межі дозволеного. Ліонський мер, ображаючись на своїх опонентів за їхню, хоча гостру, проте річеву критику його безпідставних ентузіастичних заяв з приводу Совітів, безлічно атакує їх та дозволяє собі особисто їх ганьбити. Замість того, щоб мужньо визнати свою помилку в оцінці більшовизму, п. Ерріо гидко і просто недопустимо обкидає болотом інсинуації тих своїх критиків. Цього не вільно нікому. Цього тим більше не вільно людині того значення та громадського становища, що п. Ерріо.

Осі чому не можна мовчати з приводу таких його виступів.

Конкретно маю на увазі нещодавню статтю п. Ерріо у паризькій «L'Information», першу з циклу «російських нарисів». Це має бути, мабуть, його критичний звіт про подорож до СРСР.

Від бувшого французького прем'єра та визначного вченого і письменника можна було сподіватися чогось поважнішого й більш обґрунтованого від отих політичних інсинуацій, розрахованих на дешевенький ефект бульварної опінії або вульгарного патріотизму.

Зробити зі своїх критиків нічого не тямущих дурнів або агентів і запродавців Гітлера, для цього не треба бути паном Ерріо. Таке завдання ще з більшим успіхом може виконати перший кращий обскурний³ бруковий журналіст, що у своїх писаннях спекулює на

¹ суперлятив (*лат. gradus superlativus*) – найкращі слова (*прим. ред.*).

² прозелітизм (від грец. *προσηλυτος* – новоприбулий) – палка відданість новій вірі (*прим. ред.*)

³ обскурний (від *англ. obscure*) – неотесаний, невіглас (*прим. ред.*).

масову психозу напів-інтелігентного читача і що свідомо апелює до темних інстинктів людської юрби.

Ні! Ніхто не міг припускати, що п. Ерріо – один з політичних провідників сучасної Франції, один з кращих французьких письменників і, без сумніву, визначний вчений, що ліонський мер в обороні свого захоплення совітським урбанізмом докотиться аж до методів архимаїстра брехні та обмови – незабутнього й вічно живого Дон Базілія. Ніхто не думав, що свою совітоманію п. Ерріо буде захищати в душі відомого афоризму того єзуїта, що радо повчав: «Обмовляйте, обмовляйте, – бо завжди з нього щось залишиться!».

Авжеж, поганою обмовою є те, що п. Ерріо каже на вступі згаданої своєї статті з приводу цьогорічного лихоліття на Україні. Цинічно зневажливо бринить ця ганебна його фраза:

«З Берліна так само походить вся кампанія з вигаданим голодом на Україні, добре влаштована, щоб зворушити шляхетні душі, а рівночасно зловісна та гидка, і яка для осягнення вражіння жаху використовує деякі фотографічні документи, які ми самі ствердили, але під час першої ще подорожі в 1922 році»...

Це нечуваний та безприкладний наклеп. Це поличник соткам тисячів мертвих жертв цьогорічного голоду на Україні! Це нічим і ніколи не виправдана образа трагічного маєстату національної не-долі Рад. України!

Що п. Ерріо сказав би, коли б якийсь чужинець дозволив собі так зневажливо висловитися із приводу полеглих під Верденом? Коли б так глумливо висловився з приводу «лісу хрестів», як гарно й символічно сказав Доржелє, – над їхніми могилами!? «Ліс хрестів» над жертвами цьогорічного голодного лихоліття на Україні був би куди більший за цей верденський. Авжеж, на Вел. Україні вимерло від голоду в цім році, мабуть, не менше людей, ніж Франція втратила своїх вояків під час світової війни взагалі. Отже, це безприкладний цинізм – писати про «вигаданий голод на Україні...» («la pretendue famine de la Ukraine»), а допомогову акцію для рятунку масово вимираючої цієї нещасної країни трактувати як політичний шантаж, інспірований Берліном, роблений агентами Гітлера, на підставі свідомо фальшованих матеріалів. З такими ганебними інсинуаціями не можна полемізувати, їх треба прилюдно пятнувати на вічну ганьбу!

Своїми панегіриками Совітам п. Еррію, може, хоче заасекуруватись⁴ наперед перед історією. Але одночасно таким робом в ім'я дуже, зрештою, проблематичної слави для себе у далекому майбутньому він тепер цинічно перекреслює кращі сторінки свого минулого. П. Еррію забув, що ніяка слава чи амбіція ніколи й нікого не звільняє від елементарного обов'язку передусім й завжди бути людиною!..

В моєму «отвертому листі» я стверджував, що п. Еррію, хоча проїхав цілу Україну, проте не чув «vox populi»⁵ українського народу, загибаючого під Совітами. Тепер доводиться з вдовolenням ствердити, що совітофільського захоплення ліонського мера не поділяє, а навіть гостро осуджує, багато його земляків. В численних органах французької преси різко критикується некритичне захоплення п. Еррію московським більшовизмом. В ній наведені факти про голод на Україні, що рішуче заперечують справді Хлестаковське оце твердження п. Еррію:

«Я проїхав, – казав він, – вернувшись із СРСР через Україну, і я можу запевнити Вас, що бачив її як сад у повному розцвіті, що вкриває широкі простори навкруги; я бачив багаті овочеві садочки і значний врожай. Я теж відвідав краї, про які казали, що вони потерпіли, але там я стверджував лише добробут...».

Я не буду наводити тут численних голосів французької громадської думки, що справедливо і належно осудили таке суто тенденційне та неправдиве змалювання стану речей на Рад. Україні ліонським мером. Але дозволю собі зацитувати тут один прояв цієї критичної opinii, що безпосередньо реагував на мого «отвертого листа» до п. Еррію.

Це голос з далекої французької Африки, де руйницька праця III Інтернаціоналу відчувається особливо дошкульно. Я маю на увазі різко написану вступну статтю шеф-редактора алжирського тижневика «L'Evolution Nord-Africaine» (01.10.1933), спеціально присвячену подорожі п. Еррію до СРСР та зокрема його ентузіастичним заявам з приводу Радянської України. Ця стаття трактує «справу п. Еррію» («Le cas Herriot») під досить своєрідним кутом зору, як про це свідчить

⁴ заасекуруватись – тут: убезпечитись (прим. ред.).

⁵ vox populi (лат.) – голос народу (прим. ред.).

оцей заголовок: «Небезпечний божевільний або цинічний шарлатан» («Fou dangereux ou charlatan cynique»).

Наведене число того алжирського тижневика я одержав від його головного редактора п. Шарль-Кольомба до Подебрадів з карткою такого змісту:

«З найщирішою ґратуляцією за Вашою отвертого листа до п. президента Ерріо, що так поважно скомпрометував інтереси Франції та союзників, та з висловом правдивої симпатії...».

Це велика стаття, що передусім докладно аналізує на підставі заяв п. Ерріо про СРСР його некритичну совітоманію. Вона спростовує неправдиві інформації п. Ерріота про добробут совітського населення за цифровими даними чужої преси про фактичний стан речей під Совітами. Звичайно, що автор цієї статті у першу чергу зупиняється над тим, як французькі комуністи чудово використовують оптимістичні інформації п. Ерріо про СРСР для більшовицької пропаганди, а відтак і зокрема вона змальовує понурий образ руйницької праці III Інтернаціоналу у французьких колоніях. Не диво, що в кінці статті автор її запитує, чи трактований ним «Le cas Herriot» не має характеру патологічного?

Там, де в цій статті автор полемізує з поглядами ліонського мера про положення на Радянській Україні, він наводить головні уступи з мого «отвертого листа» з таким своїм коментарем:

«Але таку опінію про Україну, таке низьке підлещування для вшанування більшовицьких катів цієї країни – не весь світ поділяє. На несмачний блеф французького демагога-політика надходять вже малоприємні протести з різних кутків Європи».

Далі йдуть головні уступи з мого листа. Нав'язуючи до моїх слів в ньому про те, що захоплюватися сучасним режимом на Радянській Україні – «це щось так неймовірно жакливе...», автор від себе каже: «Отже, це “щось неймовірно жакливе”, а проте останній архитвір Едуара Ерріо»...

Шеф-редактор алжирського тижневика наприкінці своєї гострої полеміки з ліонським мером не без рації стверджує, що його орган не є осамітнений у такому трактуванні совітоманії п. Ерріо.

«Le cas Herriot» в цім випадку вже дійсно слід трактувати як свого роду «cas pathologique» на ґрунті безмежної амбіції та бажання п. Ерріо за кожную ціну бути оригінальним і популярним. Бо як

же інакше можна було б пояснити у нього таке свідоме нехтування наявних фактів безперечного голоду на Україні в цім році, який стверджують не лише українці – отже, сторона безпосередньо заінтересована, – але який стверджувало багато чужоземних кореспондентів (англійські, американські, а також французькі), що постійно перебувають у СРСР і чудово знають тамтешні відносини, наочно переконалися у безсумнівності жахливого голоду на Радянській Україні, факт якого мусів визнати Союз Народів⁶ на своєму спеціальному засіданні 29 вересня ц. р., та який не заперечують вже як подію недавнього минулого навіть самі Совіти (див. телеграму московського кореспондента «Assosiated Press» Стенлі Річардсона з 26.IX, на підставі його інтерв'ю з головою харківського Політвідділу п. О. Асаткіним, що признав факт цьогорічного голоду і навіть подав статистику його жертв, якої, проте, московська цензура не дозволила оголосити за кордоном).

Совітський уряд, по правді, і раніше вже визнав факт голодної пошести на Радянській Україні та Кубані, заборонивши влітку цього року подорожі закордонних журналістів у ці країни, де голод найсильніше лютував (пор. про це статтю п. Барнеса, московського кореспондента «New York Tribune» з 21.VIII).

Я свідомо не зупиняюсь тут на дуже докладних і речових кореспонденціях німецьких журналістів в СРСР, головно «Kölnische Zeitung», знаменито поінформованих про совітські відносини, як і не зупиняюсь на документальній німецькій чорній книзі про голод («Hunger – Predigt. Deutsche Notbriefe aus der Sowiet-Union 1933») з оригінальними фотографіями та факсиміле зразків листів з цього року, що не трудно встановити зі змісту, і де багато є фактичного матеріалу також про голод на Україні та Кубані; я не пишу також докладніше про добре зорганізовану німецьку допомогову акцію товариств «Bruder in Not», що має у своєму архіві понад 150 000 оригінальних листів звідти, жахливих документів про цьогорічний страшний голод під Совітами, та яке влаштувало перед кількома місяцями в Берліні спеціальну виставку цих листів («Hungerbriefe aus der Sowiet Union») одночасно із зразками харчових сурогатів, якими «годується» населення, загрожене голодовою смертю. Роблю це свідомо, знаючи упередження п. Ерріо до Берліна, хоча згаданий

⁶ Тобто, Ліга Націй (прим. ред.).

німецький матеріал про голод у СРСР є безсумнівно автентичний, не має нічого спільного з Гітлером і походить здебільшого ще з доби перед березневим переворотом у Німеччині⁷.

Словом, увесь світ знає вже про голод на Радянщині. Справа міжнародної допомоги голодуючому населенню під Совітами по-важно дебатуються від літа, а почасти вже здійснюється. Вся світова преса пише про це. Із СРСР щодня надходять безнадійні сумні листи, писані в страшній розпуці предсмертного жаху. Люди вмирають там з голоду масово та епідемічно. Ніхто, поважно думачий, не сміє заперечувати цього трагічного факту. Один лише п. Ерйо з подиву гідною непохитністю та впертістю каже і повторює: Все це брехня та політичний шантаж! Ніякого голоду на Україні нема. Авжеж, я там був та бачив усе на власні очі, і, перефразуючи незнаний йому звичайно, відомий твір Толстого «Малороссія»:

«Ты знаешь край, где всё обильем дышит,
Где реки льются чище серебра,
Где ветерок степной ковыль колышет,
В вишнёвых рощах тонут хутора...»,

– ліонський мер мрійно змальовує майже райський добробут на Радянській Україні.

Сучасний Дон Кіхот – скаже хтось. Ні! Ляманшський лицар сумного вигляду, правда, також був маніяком, але шляхетним, щирою людиною без особистого егоїзму та хоробливого честолюбства. Скоріше в галереї безсмертних постатей Мольєра треба шукати прототип ліонського мера.

У своїй впертій совітоманії п. Ерйо нагадує мені туриста, що на літаку та ще через стратосферу перелетів уздовж Сахари, зупинившись по дорозі у двох або трьох чудових оазах, і який, вернувши додому, почав переконувати своїх земляків та цілий світ взагалі в тому, що Сахара – це не страшна пустеля, але прегарна оаза, і що всі географи та мандрівники, які твердять протилежне, це або дурні, або звичайні наймити...

Не знати, чи п. Ерйо буде продовжувати свої «Російські нариси»? Не знати також, чи він у них евентуально скаже ще щось з приводу Радянської України? На мою думку, що б і як він не сказав тепер

⁷ Йдеться про прихід до влади нацистів у березні 1933 р. (прим. ред.).

з приводу цієї справи, не матиме вже значення після двох його заяв, тут наведених.

В моєму «Отвертому листі» я мав ще сумнів і навіть не хотів вірити в те, що ліонський мер «захоче бути хоча принагідним спільником Москви в її кривавому погромі України...».

Я помилявся. Пан Ерріо свідомо і без застереження став на бік Совітів, а, отже, і проти жадливої недолі українського народу, не-людськи катованого більшовицькими окупантами...